

RESULTATER OG ANBEFALINGER 06/2022

Energy Ageism - er alder en eksklusjonsfaktor i Norges energiomstilling?

Av Cecilie Agathe Blomberg Wæringsaasen, Maria Aspen Neerland, Håkon Tomter og Kacper Szulecki
Oktober 2022

Formålet med studien

Dette prosjektet har hatt som mål å forstå mer om eldre menneskers forhold til eget strømforbruk og teknologi og hvordan dette kan forstås i lys av en rettferdig og inkluderende energiomstilling. Begrepet «alderisme» (*ageism*) har blitt brukt i samfunnsvitenskap i flere tiår, og betegner forskjellige former for eksklusjon og diskriminering basert på alder. Żuk og Żuk (2020) foreslo nylig å analysere disse mulige eksklusjonsmønstrene i forbindelse med energiomstillinger - som energialderisme (*energy ageism*). Gjennom innsamling av både kvantitative og kvalitative data, i form av tilgjengelig statistikk og semi-strukturerte intervjuer, har vi undersøkt nærmere tema som høye strømpriser, bilbruk, økende digitalisering av samfunnet og manglende hensyn til eldre brukere i denne prosessen.

Forskningsspørsmål

- Hva er eldres forståelse av og håp for en fornybar energiomstilling?
- På hvilken måte blir eldre inkludert i / ekskludert fra en fornybar energiomstilling?
- Hva er eldres opplevelse av økte strømpriser, og hvordan blir dette håndtert?

Hvem har deltatt i forskningsgruppen?

- Cecilie Agathe Blomberg Wæringsaasen, Sosialantropologisk institutt, UiO
- Maria Aspen Neerland, TIK senter for Teknologi, Innovasjon or Kultur, UiO
- Håkon Tomter, Økonomisk institutt, UiO
- Kacper Szulecki, Norsk Utenrikspolitisk Institutt og Include, veileder

Hva har vi funnet ut?

Vi har både benyttet innsamling av kvalitative og kvantitative data, samt tilgjengelig litteratur fra våre respektive disipliner: sosialantropologi, innovasjonsstudier/STS og samfunnsøkonomi. Prosjektets kvantitative grunnlag bygger på offentlige og private data. De offentlige dataene er rådata hentet fra statistikkbanker i Statistisk sentralbyrå, kommuner og fylkeskommuner. Private data er hentet fra Norsk Elbilforening, som ga prosjektet tilgang til rådata fra Elbilundersøkelsen 2021. Mangelen på

egenhented data var en stor utfordring ved prosjektet, da data som inneholdt variabler for alder og andre relevante faktorer var svært begrenset.

Den kvantitative delen av studien er ment til å gi et øyeblikksbilde av eldres demografi, levestandard, boforhold, helse, strøm- og energiforbruk og digitale kompetanse. Disse nøkkelfaktorene kan gi innsikt i hvorvidt eldre er en sårbar gruppe for energialderisme. Data innhentet i dette prosjektet tyder på at det ikke er tilfelle. Analysen viser at eldre i Norge generelt er over snitt på sosioøkonomisk status, har god plass, i stor grad er fornøyde med tilværelsen og har et bevisst forhold til energiforbruk. Dette kom frem bl.a. ved å se på hvilke alderssegmenter i Norge som eier varmepumpe. Bente Halvorsen og Bodil Larsen viste i artikkelen "Hvem eier varmepumpe og hva gjør det med strømforbruket?" at sannsynligheten for å eie varmepumpe øker med alder. I tillegg er norske eldre i verdenstoppen når det kommer til digital kompetanse for sin aldersgruppe. Tallgrunnlaget peker i retning **inkludering** av eldre i energiomstilling og **god håndtering** av høye strømpriser, men det kan ikke direkte si noe om årsakssammenhenger.

De fleste eldre vi snakket med, følte seg ikke diskriminert på bakgrunn av alder. Opplevelser enkelte fortalte om, kan likevel tyde på at de blir diskriminert. Flere fortalte for eksempel om konflikter med strømselskap eller teleselskap de ikke fikk løst før deres barn ble involvert og kunne forhandle fram en løsning på vegne av dem. Fjerning av handicap-parkeringsplasser i Oslo sentrum og manglende universell utforming ble vektlagt av noen. Dette er utslag av energiomstillingen som rammer både eldre og andre med funksjonsnedsettelse.

Energialderisme og den pågående energiomstillingen kan dermed settes i sammenheng med digital kunnskap og bruk av digitale teknologier. Selv om mange eldre i dag har et godt forhold til teknologi, går utviklingen svært raskt. Flere blir avhengig av hjelp fra venner og familie for å kunne henge med. De klarer ikke å oppdatere sin egen kunnskap om dagens teknologier. Dermed sliter også flere med å beskrive hva de trenger hjelp med. De mangler riktig ordforråd og kompetanse.

Til tross for noe vilje til å tilpasse seg den raske utviklingen har mange vanskelig for å bryte ut av egne vaner og holdninger når det kommer til digital teknologi og elektriske kjøretøy. Likevel uttrykker de fleste et håp om et samfunn som prioriterer ytterligere investering i ny teknologi og fornybar energi av hensyn til kommende generasjoner. Flere deltagere var medlem i ulike pensjonistforeninger i Oslo og kunne fortelle om svært varierende grad av digitale kunnskaper i foreningene. Mange av medlemmene hadde ikke e-postadresser, noe som gjorde det tungvint og kostbart å formidle informasjon. Dette tydeliggjør at digitale ferdigheter er stadig viktigere for å henge med i samfunnsutviklingen, og risikoen for å bli oppfattet som en byrde øker i takt med dette.

Den økende digitaliseringen av alle aspekter av livet, inkludert energibruk, samhandling med energiselskaper og myndigheter, samt transport/mobilitet, kan gjøre hindringene for eldres deltakelse høyere etter hvert som energiomstillingen utfolder seg. Mange bedrifter og offentlige etater ser for seg "smarte" løsninger som en måte å øke ressurseffektiviteten på, og dette forutsetter høy og kontinuerlig voksende digital kompetanse hos innbyggerne.

Mange uttrykte også en mistro til strømselskaper og pekte på at det er et ujevnt maktforhold mellom selger og forbruker. Om denne oppfatningen har med alder å gjøre er usikkert.

Implikasjoner

Generelt peker funnene våre mot at det kreves en større grad av hensyn, opplæring og tilrettelegging for at alle skal dra nytte av energiomstillingen, ikke bare de med tilstrekkelige digitale ferdigheter. Noen deltagere hadde deltatt på diverse kurs om digital opplæring, men samtidig ble det klart at

flere ser på slik deltagelse som et nederlag da det synliggjør ovenfor andre deres mangel på digital kunnskap. I tillegg vil det kunne synliggjøre en mangel på sosiale nettverk, ofte i form av barn eller barnebarn, som for mange er viktig for mestring av digitale teknologier.

Det kom også fram at flere mener det er for lite insentiver til at eldre mennesker skal investere i innstallering av fornybar energi i hjemmene sine eller gå til innkjøp av en elektrisk bil. Det bør også anerkjennes at sosioøkonomisk status har mye å si i sammenheng med energi og alder. Disse forskjellene minsker ikke med alder.

Norske seniorer har en relativt god posisjon sammenlignet med samme aldersgruppe i mange land i verden, men det er behov for bevisst integrering av sosialpolitikk i energipolitikken, og overvåking av sosial inkludering i energiomstillingen.

Videre lesning:

Piotr Żuk, Paweł Żuk. 2022. 'Energy ageism: The framework of the problem and the challenges of a just energy transition', *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 43, ss. 237-243,